

Entropia epistemică și reziliența cunoașterii în infosferă

Article history:

Received: 25.03.2026

Revised: 25.05.2026

Accepted: 16.06.2026

Available online: 01.07.2026

Florin GHIURGIU

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca,

Centrul Universitar Nord din Baia Mare

florin.ghiurgiu@yahoo.com

<https://doi.org/10.56177/eon.7.2.2026.art.7>

Title: “Epistemic entropy and the resilience of knowledge in the infosphere”

Abstract: The expansion of digital infrastructures has managed to transform access to information on an unprecedented scale. However, the increasing availability of information has not been accompanied by a corresponding growth in orientation, understanding, or epistemic stability. This article argues that the central challenge of the digital age lies not in information scarcity but in the fragility of the conditions that allow information to acquire meaning and become knowledge. Drawing on the philosophical frameworks developed by Luciano Floridi and Byung-Chul Han, the text explores how acceleration, recontextualization, and the infrastructural organization of visibility affects the processes through which information is interpreted and validated. To describe this transformation, the article introduces the concept of epistemic entropy, understood as the progressive degradation of the interpretive and justificatory relations that sustain knowledge. In response, it develops the notion of epistemic resilience as the capacity of an informational environment to preserve the conditions necessary for evaluation, correction, and shared understanding. The article concludes that safeguarding knowledge in the digital era requires not only protecting truth claims but also sustaining the informational infrastructures that make meaning, interpretation, and epistemic orientation possible.

Keywords: Infosphere, epistemic resilience, epistemic entropy, meaning, digital knowledge, philosophy of information.

REZUMAT: Extinderea infrastructurilor digitale a transformat accesul la informație la o scară fără precedent. Cu toate acestea, disponibilitatea tot mai mare a informației nu a fost însoțită de o creștere corespunzătoare a capacității de orientare, înțelegere sau stabilitate epistemică. Articolul susține că provocarea centrală a epocii digitale nu constă în insuficiența informației, ci în fragilizarea condițiilor care permit informației să dobândească semnificație și să se transforme în cunoaștere. Pornind de la cadrele teoretice dezvoltate de Luciano Floridi și Byung-Chul Han, textul analizează modul în care accelerarea, recontextualizarea și organizarea infrastructurală a vizibilității influențează procesele prin care informația este interpretată și validată. Pentru a descrie această transformare, articolul introduce conceptul de entropie epistemică, înțeles ca degradarea progresivă a relațiilor interpretative și justificative care susțin cunoașterea. Ca răspuns, dezvoltă noțiunea de reziliență epistemică, definită ca capacitatea unui mediu informațional de a conserva condițiile necesare evaluării, corectării și construirii unei înțelegeri comune. Concluzia articolului este că protejarea cunoașterii în era digitală presupune nu doar apărarea adevărului, ci și susținerea infrastructurilor informaționale care fac posibilă semnificația, interpretarea și orientarea epistemică.

CUVINTE-CHEIE: infosferă, reziliență epistemică, entropie epistemică, semnificație, cunoaștere digitală, filosofia informației.

Introducere

Niciodată accesul la informație nu a fost mai extins, iar infrastructurile care susțin producerea, circulația și procesarea acesteia nu au fost mai dezvoltate. În pofida acestui context, abundența informațională nu rezolvă problema orientării într-o lume tot mai dependentă de procese complexe de selecție, contextualizare și interpretare. Acest context obligă la reconsiderarea unor presupoziii care au însoțit mult timp reflecția asupra cunoașterii. Dacă informația a fost analizată în mod tradițional prin raportare la conținutul său și la condițiile în care acesta poate fi considerat adevărat sau justificat, dezvoltarea mediilor digitale atrage atenția asupra unui nivel diferit: mediul în interiorul căruia informația circulă, este selectată și dobândește relevanță. Nu doar informațiile se modifică, ci și arhitectura relațiilor care le conferă vizibilitate, semnificație și autoritate. În acest

sens, Floridi observă că tehnologiile informaționale „au devenit forțe de mediu, antropologice, sociale și interpretative. Ele creează și modelează realitățile noastre intelectuale și fizice, ne schimbă modul în care ne înțelegem pe noi înșine, modifică felul în care ne raportăm unii la alții și la noi înșine și transformă modul în care interpretăm lumea, iar toate acestea în mod profund și neîncetat”.

Această transformare poate fi înțeleasă și în raport cu observațiile formulate de Jean-François Lyotard privind modificarea condițiilor de legitimare a cunoașterii. Dacă postmodernitatea este caracterizată printr-o „neîncredere față de metanarațiuni”, dificultatea nu privește exclusiv conținutul cunoașterii, ci și stabilitatea criteriilor prin care aceasta este validată. În acest context, problema nu mai este identificarea unui fundament universal al adevărului, ci menținerea unor condiții care permit evaluarea și compararea afirmațiilor în interiorul unor cadre interpretative aflate în continuă transformare.

Această aplecare devine necesară deoarece dificultatea nu apare întotdeauna la nivelul conținuturilor individuale. O informație poate fi corectă și totuși incapabilă să producă orientare atunci când este absorbită într-un flux informațional caracterizat prin accelerare, fragmentare contextuală și concurență permanentă pentru atenție. În astfel de condiții, interogația privește posibilitatea menținerii unor cadre relativ stabile de interpretare în interiorul cărora informația să poată fi evaluată, comparată și integrată într-un proces coerent de înțelegere.

Limitele abundenței informaționale: accelerare și dezorientare

Reconfigurarea spațiului informațional contemporan este însoțită frecvent de convingerea că extinderea accesului la informație favorizează, în mod aproape natural, extinderea cunoașterii. În mod implicit, interpretări asociate condiției digitale continuă să trateze informația și cunoașterea ca termeni aflați într-o relație aproape proporțională. O asemenea perspectivă devine dificil de susținut într-un mediu în care proliferarea informației coexistă cu provocări tot mai vizibile de orientare, interpretare și stabilizare a sensului. Creșterea volumului informațional nu produce, prin ea însăși, o lume mai inteligibilă. Informația poate fi acumulată, stocată și transmisă aproape nelimitat. Într-un registru distinct, sensul rămâne tributار relațiilor care permit integrarea informației într-un orizont de semnificație. Din acest motiv, extinderea informației disponibile nu produce automat o reducere a incertitudinii și nici nu conduce, prin ea însăși, la consolidarea cunoașterii. Sensul nu rezultă din simpla prezență a informației, ci din posibilitatea articulării unor raporturi de semnificație suficient de stabile.

Vulnerabilitatea apare atunci când sporirea informației nu mai este însoțită de consolidarea reperelor care fac posibilă interpretarea ei. Într-un mediu caracterizat prin accelerare și reorganizarea permanentă a relevanței, informațiile nu încetează să circule. Însă, ceea ce devine mai instabil este cadrul în interiorul căruia acestea pot fi puse în relație, evaluate și integrate într-o imagine coerentă a realității. Dificultatea devine vizibilă la nivelul condițiilor care permit evaluarea relevanței informației în raport cu alte informații, experiențe și forme de cunoaștere. Observația lui Luciano Floridi potrivit căreia „cea mai mare parte – aproape tot, deși nu în întregime – din sensul pe care îl putem conferi vieților noastre se datorează activităților de producere a sensului ale milioane de alți oameni” oferă un punct de plecare relevant pentru înțelegerea fragilității sensului în mediul informațional contemporan. Sensul nu este produs în izolare și nici nu poate fi redus la simpla prezență a informației. El se constituie în interiorul unor cadre comune de înțelegere, prin limbajele pe care le moștenim, prin interpretările pe care le împărtășim și prin experiențele care dobândesc semnificație în raport cu ceilalți. Din acest motiv, fragilizarea condițiilor care susțin aceste procese nu afectează doar circulația informației, ci însăși posibilitatea menținerii unor repere comune de înțelegere.

Fragilitatea acestor repere comune poate fi analizată și prin raportare la relația dintre cunoaștere și mecanismele care îi conferă autoritate. Michel Foucault observă că producerea și susținerea cunoașterii nu pot fi desprinse de practicile și instituțiile care îi asigură legitimitatea. În acest sens, Foucault afirmă că a urmărit să facă „vizibilă articularea constantă care există între putere și cunoaștere”, subliniind faptul că exercitarea puterii generează, conservă și reorganizează permanent forme de cunoaștere. Din această perspectivă, dificultatea nu privește exclusiv existența informației, ci și condițiile prin care anumite informații dobândesc relevanță, vizibilitate și credibilitate în spațiul public. O asemenea interpretare este compatibilă cu observația lui Floridi potrivit căreia informația semantică presupune date bine formate, semnificative și adevărate, în timp ce cunoașterea depinde de procesele prin care aceste informații sunt integrate și justificate într-un context inteligibil.

În măsura în care mediile digitale reorganizează aceste condiții, ele influențează indirect și procesele prin care cunoașterea este stabilizată, recunoscută și integrată în experiența colectivă.

Această interpretare devine cu atât mai relevantă într-un mediu în care procesele de producere și circulație a informației se desfășoară cu o viteză fără precedent. Informațiile sunt extrase din contexte,

redistribuite și reintegrate continuu în configurații interpretative diferite, fără ca aceste mutații să fie întotdeauna însoțite de mecanisme capabile să conserve continuitatea semnificațiilor. În asemenea condiții, miza nu rezidă exclusiv în evaluarea unor informații particulare, ci în menținerea condițiilor care fac posibilă înțelegerea lor într-un orizont comun de semnificație. Provocarea devine astfel una a stabilității interpretative. O comunitate poate dispune de cantități considerabile de informație și poate întâmpina totuși dificultăți în articularea unor cadre comune de semnificație deoarece procesele prin care aceasta este contextualizată, comparată și evaluată sunt supuse unei presiuni permanente generate de accelerarea fluxurilor informaționale. În aceste condiții, provocarea constă în a păstra condițiile care permit transformarea acesteia într-o experiență inteligibilă.

Dificultatea devine mai evidentă dacă este raportată la transformările structurale descrise de Luciano Floridi prin conceptul de „hyperistorie”. Acesta desemnează etapa în care funcționarea societăților devine dependentă de infrastructuri informaționale complexe, capabile să stocheze, proceseze și redistribuie permanent date.

Într-un asemenea context, informația nu mai reprezintă doar un conținut care circulă între indivizi, ci o componentă constitutivă a mediului în care activitățile economice, administrative și sociale devin posibile. Această transformare poate fi interpretată și prin raportare la analiza societății în rețea, unde fluxurile informaționale dobândesc un rol structural în organizarea relațiilor sociale, economice și instituționale. Vulnerabilitățile informaționale nu afectează astfel exclusiv accesul la informație, ci pot influența însăși stabilitatea mecanismelor prin care sensul și cunoașterea sunt produse și menținute.

Dim această perspectivă, raportul dintre informație și temporalitate devine esențial pentru înțelegerea condiției digitale contemporane. Acestea sunt condițiile în care observația lui Byung-Chul Han potrivit căreia „oamenii sunt prizonieri ai informației” subliniază existența unei transformări care depășește simpla creștere a volumului informațional. Miza nu rezidă în lipsa informației, ci în dificultatea de a o integra într-o experiență suficient de coerentă pentru a susține orientarea. Dificultatea orientării este amplificată și de transformările produse de procesele contemporane de dataficare. După cum observă José van Dijck, dezvoltarea ecosistemelor digitale este însoțită de o încredere crescândă în capacitatea colectării și procesării datelor de a descrie și anticipa comportamentele umane. În mod similar, Annika Richterich atrage atenția asupra rolului actorilor tehnologici care controlează volume considerabile de date și influențează modul în care acestea sunt integrate în algoritmi capabili să determine vizibilitatea informațiilor. În aceste condiții, dificultatea nu privește doar accesul la informație, ci și criteriile prin care relevanța informațională este stabilită și distribuită în mediul digital. Problema este amplificată de faptul că accesul la informație este mediat de mecanisme de personalizare care tind să privilegieze conținuturile compatibile cu preferințele și comportamentele anterioare ale utilizatorilor. În aceste condiții, diversitatea perspectivelor disponibile poate fi redusă chiar în contextul unei abundențe informaționale fără precedent.

Informațiile se succed, se actualizează și se reconfigurează într-un ritm care depășește adesea procesele prin care acestea pot fi contextualizate și evaluate și acumularea informației poate coexista cu slăbirea continuităților interpretative care fac posibilă înțelegerea.

În analiza sa, Byung-Chul Han observă că „raționalitatea are nevoie de timp... În societatea informațională pur și simplu nu avem timp pentru abordări raționale.” Acest diagnostic nu trebuie interpretat ca unul subsumat dispariției raționalității, ci ca o reflecție asupra fragilizării condițiilor care o fac posibilă. Înțelegerea presupune revenire, comparație, contextualizare și evaluare critică. Atunci când reacția imediată devine norma dominantă a raportării la informație, timpul necesar sedimentării interpretative tinde să fie comprimat. În aceeași direcție, Han observă că „ne lăsăm prea afectați de informațiile ce se succed rapid. Afectele sunt mai rapide decât raționalitatea.” Interpretarea atrage atenția asupra unei asimetrie caracteristice mediului digital. Dacă reflecția presupune timp, comparație și distanță critică, reacția afectivă operează aproape instantaneu. Într-un mediu în care informațiile concurează permanent pentru atenție, vizibilitatea tinde să fie favorizată în detrimentul argumentării, iar intensitatea reacției poate deveni mai influentă decât consistența justificării. Miza nu rezidă într-o opoziție simplă între emoție și rațiune, ci în transformarea condițiilor care fac posibil exercițiul judecății.

În aceste condiții, provocarea nu privește doar evaluarea informației, ci și posibilitatea acumulării unei experiențe cognitive coerente. Exercițiul înțelegerii reclamă un ritm diferit de cel al circulației informației, deoarece evaluarea și reflecția nu pot fi reduse la reacția imediată. Mediul digital nu suspendă aceste procese, dar le supune unei presiuni constante generate de ritmul accelerat al producției și circulației informaționale. În măsura în care atenția este orientată continuu către actualizare, se amplifică gradul de dificultate subsumat conservării relațiilor dintre informațiile noi și experiențele deja constituite. Accelerarea devine relevantă deoarece

modifică raportul dintre timpul necesar reflecției și ritmul în care informația este pusă în circulație. În aceste condiții, dificultatea nu constă doar în evaluarea informațiilor disponibile, ci și în păstrarea unei distanțe critice suficiente pentru formularea judecății.

Infosfera și fragilizarea condițiilor interpretării

Provocările sus-menționate nu pot fi explicate exclusiv prin raportare la comportamentul indivizilor sau la caracteristicile unor informații particulare. Ele conduc către o transformare mai profundă, în care miza nu mai este informația considerată izolat, ci ansamblul condițiilor care îi conferă vizibilitate, relevanță și posibilitatea de a fi integrată într-un proces de înțelegere. Tocmai această deplasare explică importanța conceptului de infosferă în filosofia informației. Luciano Floridi observă că „suntem martorii unei re-ontologizări a lumii” formule care nu marchează doar o simplă schimbare tehnologică, ci, mai degrabă, o transformare a condițiilor fundamentale ale existenței și interacțiunii umane. Dezvoltarea tehnologiilor informaționale modifică mediul în interiorul căruia activitățile sociale, cognitive și culturale se desfășoară, fără a se limita la adăugarea unor instrumente noi unei realități deja constituite. Acestea sunt condițiile în care informația încetează să mai apară ca un element exterior experienței și devine parte constitutivă a cadrului în care experiența însăși este organizată și înțeleasă. Transformarea este vizibilă într-un context în care tehnologiile informației și comunicațiilor modifică simultan modul în care indivizii interacționează, procesează informația și construiesc experiența cotidiană, estompând progresiv delimitările dintre spațiul fizic și cel digital.

Această transformare este surprinsă și de afirmația lui Floridi potrivit căruia suntem „organisme informaționale printre alte entități informaționale.” Miza unei asemenea afirmații depășește formularea unei noi definiții a subiectului uman. Ea indică faptul că procesele de cunoaștere nu mai pot fi analizate independent de mediul informațional care le face posibile, dat fiind faptul că relația dintre individ și informație nu este una externă, ci una constitutivă, desfășurată în interiorul unei infrastructuri informaționale care influențează atât selecția, cât și interpretarea conținuturilor disponibile. O consecință importantă a acestei transformări este faptul că relevanța nu mai poate fi înțeleasă exclusiv ca o proprietate a informației în sine. În interiorul infosferei, ceea ce apare ca relevant depinde de infrastructurile care organizează accesul și conexiunile dintre informații. O informație poate exista fără să devină relevantă, după cum o informație marginală poate dobândi o vizibilitate disproporționată în funcție de modul în care este integrată în fluxurile informaționale.

Importanța acestui cadru derivă din faptul că procesele de cunoaștere sunt întotdeauna dependente de mediul în care au loc. Informațiile sunt permanent selectate, ierarhizate și conectate prin mecanisme care influențează ceea ce devine accesibil atenției și ceea ce rămâne periferic. Din acest motiv, interogația privind cunoașterea nu mai poate fi limitată la conținuturile informaționale considerate izolat. Ea trebuie extinsă către condițiile infrastructurale care participă la configurarea relevanței și a vizibilității. Infosfera nu reprezintă doar mediul în care informația circulă, ci și cadrul care influențează ceea ce poate deveni inteligibil, semnificativ și demn de atenție, sens în care infosfera funcționează ca un mediu al producerii relevanței. Dacă sensul depinde de existența unor continuități interpretative relativ stabile între informație și experiență, atunci modificarea mediului care organizează aceste relații devine inevitabil relevantă pentru analiza cunoașterii. Miza nu privește doar ceea ce știm, întrucât condițiile în interiorul cărora ceva poate deveni inteligibil, relevant și susceptibil de a fi integrat într-o lume comună de semnificații dobândește o pondere semnificativă.

Entropia epistemică și degradarea relațiilor de sens

Diagnosticul formulat de Byung-Chul Han, conform căruia „astăzi suntem bine informați dar dezorientați” surprinde nu doar un paradox al culturii digitale, ci și o transformare a condițiilor în care cunoașterea poate fi stabilizată. Preocuparea nu rezidă exclusiv în raportul dintre adevăr și eroare, ci în modificarea mecanismelor care permit evaluarea și integrarea informației într-un proces coerent de înțelegere.

Prin urmare, conceptul de entropie epistemică nu desemnează simpla proliferare a erorii sau a incertitudinii. Termenul este utilizat aici pentru a desemna pierderea progresivă a coerenței și stabilității relațiilor care susțin procesele de validare și interpretare. În acest sens, conceptul este utilizat într-o accepțiune atât descriptivă, cât și normativă deopotrivă, deoarece indică degradarea unor condiții epistemice și necesitatea conservării lor. Nucleul entropiei epistemice vizează degradarea mecanismelor prin care informația poate fi evaluată, justificată și integrată într-un proces coerent de înțelegere. Entropia epistemică apare atunci când slăbesc condițiile care permit recunoașterea relevanței, verificarea afirmațiilor și menținerea unei continuități interpretative suficiente pentru susținerea cunoașterii. Vulnerabilitatea nu privește exclusiv conținuturile

informaționale, ci infrastructura epistemică în interiorul căreia acestea circulă și dobândesc semnificație. Pornind de la premisa că erorile, interpretările concurente și dezacordurile au însoțit întotdeauna dezvoltarea cunoașterii, entropia epistemică nu trebuie confundată cu existența informațiilor false. Specificul mediului digital privește reconfigurarea condițiilor în interiorul cărora informațiile dobândesc credibilitate, sunt puse sub semnul întrebării și pot fi corectate. O comunitate poate conviețui cu incertitudinea și chiar cu eroarea atât timp cât dispune de mecanisme capabile să distingă între afirmații mai bine sau mai slab justificate. Fragilitatea apare atunci când aceste mecanisme încep să își piardă stabilitatea, iar criteriile care permit evaluarea informației devin ele însele contestate, fragmentate sau opace. Din acest motiv, entropia epistemică nu descrie o proprietate a conținuturilor informaționale, ci o transformare a mediului în care acestea circulă. Ea devine vizibilă atunci când mecanismele de contextualizare și validare se fragmentează într-o asemenea măsură încât procesul validării nu mai poate funcționa cu aceeași eficiență. În asemenea situații, vulnerabilitatea nu rezidă în lipsa informației, ci în proliferarea unor contexte concurente care fac tot mai dificilă stabilirea relevanței, identificarea surselor credibile și integrarea informațiilor într-un cadru coerent de înțelegere. În aceste condiții, ceea ce ajunge să fie cunoscut nu depinde exclusiv de existența informației, ci și de mecanismele care îi determină accesibilitatea, circulația și poziționarea în raport cu alte informații. Vulnerabilitatea apare atât la nivelul informațiilor considerate individual, cât și la nivelul arhitecturii care organizează ceea ce devine vizibil, relevant și susceptibil de a fi integrat într-un proces de cunoaștere. Nu informația dispăre, ci continuitățile care permit transformarea ei în cunoaștere. Această dificultate este amplificată de faptul că mediile digitale contemporane nu se limitează la distribuirea informației, ci participă activ la selecția și ordonarea acesteia. Yuval Noah Harari observă că puterea contemporană este tot mai strâns legată de capacitatea de a colecta, procesa și corela volume uriașe de date. În aceste condiții, provocarea nu privește doar accesul la informație, ci și capacitatea indivizilor de a înțelege criteriile prin care informația este filtrată, prioritarizată și integrată în procesele de decizie. Aceeași informație poate circula succesiv prin contexte diferite și poate susține interpretări incompatibile fără ca informația însăși să se modifice. Nu adevărul încetează să existe, ci devine mai dificil de recunoscut într-un mediu caracterizat prin accelerare, fragmentare și concurență permanentă pentru atenție. Dacă dificultatea fundamentală nu constă în insuficiența informației, atunci nici răspunsul nu poate fi căutat exclusiv în producerea unei cantități mai mari de informație. Această problemă poate fi raportată și la digitalizare, înțeleasă de J. Scott Brennen și Daniel Kreiss ca „o modalitate de reorganizare a multor domenii ale vieții sociale în jurul infrastructurii digitale și media de comunicații”. O creștere a volumului informațional nu garantează, prin ea însăși, consolidarea cunoașterii pentru că, în anumite condiții, ea poate contribui chiar la amplificarea vulnerabilităților de orientare, prin multiplicarea solicitărilor concurente adresate atenției și prin slăbirea continuităților interpretative care susțin înțelegerea. Miza devine astfel una cu valențe de arhitectură epistemică: cum pot fi conservate condițiile care permit stabilizarea sensului într-un mediu informațional caracterizat de schimbare permanentă? Formulată astfel, întrebarea nu privește exclusiv viitorul cunoașterii, ci și viitorul capacității colective de orientare. În măsura în care sensul este produs prin procese de interpretare distribuite social, degradarea condițiilor care susțin aceste procese afectează simultan cunoașterea, deliberarea și posibilitatea construirii unor repere comune. Entropia epistemică nu descrie doar o vulnerabilitate a mediului informațional, ci și o vulnerabilitate a spațiului comun de înțelegere care face posibilă coordonarea socială. Tocmai de aceea, problema rezilienței epistemice devine relevantă nu doar pentru filosofia informației, ci și pentru reflecția asupra condițiilor care permit menținerea unei lumi comune de semnificații.

Reziliența epistemică și conservarea condițiilor cunoașterii

Entropia epistemică devine relevantă în măsura în care afectează criteriile care fac posibilă evaluarea informației. Vulnerabilitatea nu rezidă exclusiv în existența afirmațiilor false, ci în slăbirea capacității de a distinge între grade diferite de justificare. Din această perspectivă, răspunsul la entropia epistemică nu poate consta într-o simplă creștere a volumului informațional și nici într-o multiplicare a mecanismelor de verificare. O societate poate dispune simultan de informații corecte, de experți și de instituții de validare și poate întâmpina totuși dificultăți de orientare atunci când relațiile care susțin încrederea, contextualizarea și evaluarea critică își pierd stabilitatea.

În acest context, noțiunea de reziliență epistemică capătă o importanță centrală. Ea poate fi înțeleasă ca capacitatea unui mediu informațional de a conserva funcționalitatea mecanismelor prin care informația este evaluată, justificată și integrată într-un proces coerent de înțelegere, chiar în condiții de presiune informațională, accelerare sau perturbare deliberată. Reziliența epistemică nu presupune eliminarea incertitudinii și nici

imposibilitatea erorii. Dimpotrivă, ea descrie capacitatea unui sistem de a continua să distingă între afirmații concurente, de a corecta erorile și de a menține criterii relativ stabile de validare în pofida schimbării permanente a mediului informațional.

Importanța acestor mecanisme devine mai clară dacă distingem între date, informație și cunoaștere. După cum observa Russell L. Ackoff, datele sunt „simboluri care reprezintă proprietățile obiectelor și evenimentelor”, însă valoarea lor cognitivă apare doar atunci când sunt organizate și interpretate. Din această perspectivă, dificultatea specifică mediului digital nu constă în lipsa datelor, ci în imposibilitatea transformării lor în informații relevante și, ulterior, în forme de cunoaștere capabile să susțină orientarea și înțelegerea. Creșterea volumului informațional nu garantează prin ea însăși consolidarea cunoașterii, în măsura în care procesele de selecție, contextualizare și evaluare rămân vulnerabile la fragmentare și dezorganizare.

Este o perspectivă care deplasează accentul de la conținuturile individuale către infrastructurile care susțin practicile cunoașterii. O asemenea deplasare a atenției către infrastructurile cunoașterii poate fi pusă în dialog cu observația formulată de Nicholas Rescher potrivit căreia „există un motiv întemeiat pentru care noi, oamenii, căutăm cunoașterea – acesta este destinul nostru evolutiv”. În acest context, transformările mediului informațional nu elimină orientarea către cunoaștere, ci modifică structurile prin care aceasta este susținută și transmisă. În același timp, Andrew Feenberg atrage atenția asupra faptului că tehnologia nu constituie un simplu instrument neutru, ci participă la configurarea condițiilor în care experiența, comunicarea și interpretarea devin posibile. Din această perspectivă, reziliența epistemică presupune nu doar conservarea unor criterii de validare, ci și menținerea funcționalității mediilor care permit exercitarea acestor criterii.

Această reconsiderare este importantă deoarece limitele mediului digital nu apar exclusiv la nivelul informațiilor individuale. O informație poate fi exactă și totuși incapabilă să producă orientare dacă este absorbită într-un mediu caracterizat prin fragmentare contextuală și concurență permanentă pentru atenție. În mod similar, existența unor informații false nu conduce automat la degradarea cunoașterii atât timp cât există mecanisme capabile să le identifice, să le contextualizeze și să le corecteze. Din acest motiv, reziliența epistemică nu poate fi redusă la fragilitatea adevărului factual, întrucât privește capacitatea de menținere a proceselor prin care adevărul poate fi recunoscut și justificat. În această perspectivă, memoria devine una dintre componentele esențiale ale rezilienței epistemice. Această observație devine cu atât mai relevantă într-un context în care procesele cognitive sunt tot mai frecvent susținute de infrastructuri tehnice. N. Katherine Hayles arată că activitățile cognitive contemporane nu mai pot fi înțelese exclusiv prin raportare la conștiința individuală, întrucât acestea se desfășoară în interacțiune permanentă cu sisteme tehnice capabile să stocheze, proceseze și redistribuie informații. În aceste condiții, reziliența epistemică nu depinde doar de competențele indivizilor, ci și de stabilitatea mediilor informaționale în interiorul cărora procesele de interpretare, corecție și validare pot continua să funcționeze coerent.

Cunoașterea nu se constituie exclusiv prin acumularea informației noi, ci și prin posibilitatea raportării acesteia la experiențe, interpretări și corecții anterioare. Atunci când informațiile circulă fără istoricul modificărilor, fără posibilitatea urmăririi surselor și fără mecanisme de menținere a contextului, continuitatea procesului epistemic este fragilizată. O comunitate care pierde capacitatea de a reconstitui traseul prin care o afirmație a fost formulată, contestată și eventual corectată pierde simultan și o parte a capacității sale de înțelegere. Reziliența epistemică presupune, prin urmare, existența unor forme de memorie publică capabile să conserve nu doar informațiile, ci și istoricul justificărilor și al corecțiilor. De aici rezultă că trasabilitatea informației dobândește o relevanță care depășește simpla verificare factuală. În același timp, trasabilitatea nu privește exclusiv identificarea sursei inițiale a unei informații. Ea presupune și posibilitatea reconstruirii relațiilor prin care o informație a fost preluată, reinterpretată și integrată în contexte succesive. În absența acestei continuități, evaluarea riscă să fie redusă la reacția față de conținuturi izolate, fără acces la procesele care le-au conferit semnificație și relevanță. Din acest motiv, trasabilitatea funcționează ca un mecanism de conservare a contextului, nu doar ca instrument de verificare. Într-un mediu caracterizat prin redistribuire permanentă și recontextualizare continuă, posibilitatea identificării originii unei informații devine o condiție a evaluării sale. Nu orice informație trebuie acceptată sau respinsă exclusiv în funcție de sursa sa, însă imposibilitatea reconstruirii traseului informațional reduce capacitatea evaluării critice. În măsura în care mediul digital facilitează desprinderea informației de contextul producerii sale, reziliența epistemică presupune dezvoltarea unor mecanisme care să permită reconectarea informației la contextul din care provine.

În aceeași logică, reziliența epistemică presupune și păstrarea vizibilității proceselor de justificare. În mediul digital, informațiile circulă frecvent fără ca traseele justificative care le susțin să beneficieze de aceeași

vizibilitate. Astfel apare o asimetrie între concluzii și procesele de argumentare care au făcut posibilă formularea lor. În măsura în care justificările devin mai puțin vizibile decât concluziile, evaluarea critică tinde să fie înlocuită de reacții bazate pe familiaritate sau popularitate. Dificultatea apare atunci când concluziile circulă independent de traseele justificative care le-au făcut posibile. Pe măsură ce argumentele, sursele și procedurile de validare devin mai puțin vizibile, evaluarea critică este înlocuită treptat de criterii legate de vizibilitate, familiaritate sau circulație. În aceste condiții, autoritatea unei afirmații riscă să depindă mai mult de expunerea sa publică decât de soliditatea justificărilor pe care se întemeiază. Din perspectiva rezilienței epistemice, menținerea accesului la traseele justificative devine la fel de importantă precum accesul la informația însăși. O comunitate capabilă să reconstituie sursele, argumentele și procedurile prin care o afirmație a fost formulată dispune de resurse mai solide pentru evaluare și autocorecție decât o comunitate expusă exclusiv la concluzii desprinse de contextul producerii lor.

O altă dimensiune importantă a rezilienței epistemice privește capacitatea de autocorecție a mediului informațional. În mod tradițional, dezvoltarea cunoașterii nu a depins de eliminarea completă a erorii, ci de existența unor mecanisme care permit identificarea și corectarea acesteia. Progresul cunoașterii este posibil tocmai deoarece afirmațiile, interpretările și ipotezele rămân deschise reevaluării. Astfel, vulnerabilitatea nu apare atunci când erorile există, ci atunci când mediul informațional își pierde capacitatea de a le integra într-un proces de revizuire și învățare colectivă. Această reflecție este relevantă deoarece viteza caracteristică mediului digital favorizează adesea circulația informației noi, dar nu și vizibilitatea corecțiilor ulterioare. Retractările, clarificările sau reevaluările beneficiază rareori de aceeași atenție precum informațiile inițiale. În asemenea condiții, memoria publică riscă să devină asimetrică: informațiile circulă rapid, în timp ce procesele de corecție rămân fragmentare și insuficient vizibile. Din acest motiv, reziliența epistemică presupune existența unor mecanisme care să conserve nu doar informația și justificările sale, ci și istoricul revizuirilor prin care aceasta a fost evaluată și eventual corectată.

Un alt element important este raportul dintre viteză și reflecție. În asemenea condiții, reziliența epistemică presupune existența unor forme de „fricțiune epistemică”, adică a unor mecanisme care încetinesc suficient procesele de circulație și validare pentru a permite contextualizarea și reflecția. Noțiunea nu desemnează restricționarea accesului la informație și nici controlul conținuturilor, ci introducerea unor condiții care favorizează evaluarea înaintea reacției. Din această perspectivă, viteza nu reprezintă întotdeauna un avantaj epistemic. Există situații în care susținerea posibilității înțelegerii depinde tocmai de existența unor intervale temporale care permit comparația, verificarea și deliberarea. Reziliența epistemică presupune, de asemenea, menținerea pluralității interpretative fără transformarea acesteia în fragmentare ireconciliabilă. Diversitatea perspectivelor constituie o resursă esențială a cunoașterii, însă această diversitate își pierde funcția epistemică atunci când nu mai există criterii comune care să permită dialogul și evaluarea reciprocă. Accentul cade pe imposibilitatea construirii unor spații comune de validare, nu doar pe existența dezacordului. Din acest motiv, reziliența epistemică nu urmărește eliminarea pluralismului, ci conservarea condițiilor care permit transformarea diferenței de perspectivă într-o resursă cognitivă și nu într-o sursă de dezintegrare interpretativă. În acest sens, reziliența epistemică poate fi înțeleasă și ca o capacitate de absorbție a incertitudinii. Orice comunitate se confruntă inevitabil cu informații incomplete, interpretări concurente și situații în care consensul nu poate fi atins imediat. Vulnerabilitatea apare nu din existența acestor forme de incertitudine, ci din incapacitatea de a le integra fără degradarea criteriilor de validare. Un mediu epistemic rezilient nu elimină dezacordul, ci împiedică transformarea acestuia într-o fragmentare care face imposibilă evaluarea reciprocă.

Acest argument este relevant deoarece mediul digital este frecvent descris prin opoziția dintre certitudine și incertitudine, adevăr și eroare, informație și dezinformare. În realitate, procesele de cunoaștere se desfășoară adesea în zone intermediare, caracterizate prin ambiguitate, revizuire și corecție progresivă. Din acest motiv, reziliența epistemică nu trebuie înțeleasă ca o strategie de eliminare a incertitudinii, ci ca o capacitate de a menține funcționale mecanismele prin care incertitudinea poate fi explorată, redusă sau transformată în cunoaștere. Privită astfel, reziliența epistemică nu apare ca o proprietate a indivizilor izolați, ci ca o caracteristică emergentă a mediului informațional. Ea depinde simultan de instituții, infrastructuri digitale, practici sociale și mecanisme culturale de validare. Această dependență de infrastructuri devine cu atât mai relevantă cu cât procesele contemporane de selecție și organizare a informației implică participarea unor sisteme tehnice care influențează accesibilitatea și relevanța conținuturilor informaționale.

Capacitatea unei comunități de a conserva criterii de evaluare, de a menține memoria corecțiilor și de a susține continuitatea interpretativă devine la fel de importantă precum capacitatea de a produce informație

nouă. Într-o lume caracterizată prin conectivitate permanentă și accelerare informațională, întrebarea esențială nu mai privește accesul la informație, ci mecanismele prin care aceasta poate fi integrată într-un proces de cunoaștere.

În acest sens, reziliența epistemică poate fi înțeleasă drept contrapondere normativă a entropiei epistemice. Dacă entropia descrie degradarea structurilor de validare care susțin orientarea și justificarea, reziliența desemnează capacitatea conservării acestor relații în condiții de schimbare continuă. Ea nu promite eliminarea incertitudinii și nici restabilirea unor forme ideale de consens. Funcția sa esențială este aceea de a menține posibilitatea orientării și înțelegerii într-un mediu în care complexitatea informațională se află în continuă creștere. Din această perspectivă, apărarea cunoașterii în era digitală nu înseamnă doar protejarea adevărului, ci și perpetuarea infrastructurilor care fac posibilă recunoașterea lui.

Concluzii

Reflecția dezvoltată în acest articol pornește de la un paradox al epocii digitale: creșterea volumului informațional nu conduce automat la consolidarea cunoașterii. Dimpotrivă, experiența cotidiană a mediului digital sugerează că abundența informațională poate coexista cu forme accentuate de dezorientare, incertitudine și dificultate interpretativă. O asemenea constatare invită la reconsiderarea unor presupuziții care au orientat tradițional reflecția asupra cunoașterii. Dincolo de întrebările privind adevărul, justificarea sau validitatea informației, devin relevante condițiile infrastructurale care permit informației să fie integrată într-un proces de cunoaștere. Multe dintre vulnerabilitățile asociate epocii digitale își au originea dincolo de conținuturile informaționale propriu-zise. Ele trebuie înțelese în raport cu transformările mediului informațional care configurează accesul, relevanța și interpretarea informației. Din această perspectivă, miza nu mai este cantitatea informației disponibile, ci stabilitatea relațiilor prin care aceasta poate fi integrată într-un proces de cunoaștere. Din această perspectivă, conceptul de entropie epistemică devine relevant pentru înțelegerea proceselor prin care condițiile validării și integrării informației își pierd stabilitatea.

Entropia epistemică descrie slăbirea capacității unui mediu informațional de a susține procese credibile de evaluare, contestare și revizuire. În aceste condiții, dificultatea nu rezidă în simpla existență a erorii, ci în pierderea reperelor care permit recunoașterea diferențelor dintre afirmațiile mai bine și mai slab justificate.

În acest context, reziliența epistemică apare ca răspuns normativ la procesele de degradare descrise prin conceptul de entropie epistemică. Reziliența epistemică nu reprezintă capacitatea de a elimina incertitudinea și nici promisiunea unui consens universal, întrucât presupune capacitatea unui mediu informațional de a conserva funcționalitatea mecanismelor prin care informația poate fi contextualizată, evaluată și corectată. În acest sens, reziliența epistemică nu este o proprietate exclusiv individuală, ci una sistemică, dependentă de instituții, infrastructuri digitale, practici sociale și forme colective de validare. O implicație importantă a acestei perspective este faptul că apărarea cunoașterii nu poate fi redusă la corectarea conținuturilor problematice. În măsura în care dificultățile analizate au o dimensiune infrastructurală, răspunsurile trebuie căutate la același nivel. Memoria publică, trasabilitatea informației, transparența mecanismelor de selecție și susținerea posibilității deliberării devin elemente esențiale ale unei arhitecturi informaționale orientate spre susținerea cunoașterii.

În cele din urmă, implicațiile depășesc cu mult dimensiunea tehnologică: în măsura în care sensul este rezultatul unor procese colective de interpretare, vulnerabilizarea acestor procese afectează atât posibilitatea cunoașterii, cât și capacitatea unei comunități de a menține repere comune de înțelegere și judecată. Din această perspectivă, provocarea fundamentală a epocii digitale nu constă în gestionarea unei cantități mai mari de informație, ci în conservarea cadrului în interiorul căruia informația poate rămâne inteligibilă, relevantă și justificabilă. Într-o infosferă caracterizată de schimbare continuă, apărarea cunoașterii nu poate fi separată de apărarea infrastructurilor care o fac posibilă. Tocmai aici se află, probabil, una dintre cele mai importante tensiuni filosofice ale prezentului: nu doar să înțelegem modul în care informația transformă lumea, ci și să identificăm condițiile prin care lumea poate rămâne inteligibilă în interiorul propriei sale transformări.

References:

- Ackoff, Russell L. "From Data to Wisdom." *Journal of Applied Systems Analysis* 16 (1989): 3–9.
- Brennen, J. Scott, and Daniel Kreiss. "Digitalization." In *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy*, edited by Klaus Bruhn Jensen and Robert T. Craig. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2016.
- Castells, Manuel. *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishers, 1996.

- Favara, Greta, and Nicole Miglio. "Introduction: Digital Identities, Digital Ways of Living: Philosophical Analyses." *Phenomenology and Mind*, no. 20 (2021): 6–13.
- Feenberg, Andrew. "Critical Theory of Technology: An Overview." *Tailoring Biotechnologies* 1, no. 1 (Winter 2005): 47–64.
- Floridi, Luciano. *The Ethics of Information*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Floridi, Luciano. "Hyperhistory and the Philosophy of Information Policies." In *The Onlife Manifesto: Being Human in a Hyperconnected Era*, edited by Luciano Floridi, 51–64. Cham: Springer, 2015.
- Floridi, Luciano. *The Philosophy of Information*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Floridi, Luciano. "Steps Forward in the Philosophy of Information." *Metaphilosophy* 43, no. 3 (2012): 303–329.
- Floridi, Luciano. *The Fourth Revolution: How the Infosphere Is Reshaping Human Reality*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Floridi, Luciano, and J. W. Sanders. "On the Morality of Artificial Agents." *Minds and Machines* 14, no. 3 (2004): 349–379.
- Foucault, Michel. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977*. New York: Pantheon Books, 1980.
- Han, Byung-Chul. *Infocrația. Digitalizarea și criza democrației*. Translated by Mirela Iacob. Timișoara: Contrasens, 2024.
- Harari, Yuval Noah. *Nexus. O scurtă istorie a rețelelor informaționale din epoca de piatră până la inteligența artificială*. Iași: Polirom, 2024.
- Hayles, N. Katherine. *Unthought: The Power of the Cognitive Nonconscious*. Chicago: University of Chicago Press, 2017.
- Lyotard, Jean-François. *Condiția postmodernă, raport asupra cunoașterii*. Cluj-Napoca: Idea Design & Print, 2003.
- Pariser, Eli. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. New York: Penguin Press, 2011.
- Rescher, Nicholas. *Philosophical Inquiries*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2010.
- Richterich, Annika. *The Big Data Agenda: Data Ethics and Critical Data Studies*. London: University of Westminster Press, 2018.
- van Dijck, José. "Datafication, Dataism and Dataveillance: Big Data between Scientific Paradigm and Ideology." *Surveillance & Society* 12, no. 2 (2014): 197–208.

BIONOTE:

Florin GHIURGIU is a PhD candidate within the Doctoral School of the Technical University of Cluj-Napoca, Romania. His research focuses on the philosophy of information, contemporary epistemology, and the impact of digital transformation on knowledge. His work explores topics such as the infosphere, digital environments, artificial intelligence, dataism, epistemic entropy, and epistemic resilience. He is particularly interested in the infrastructural conditions that enable the production, validation, and circulation of knowledge in contemporary societies. His research examines how emerging technologies reshape the relationship between information, meaning, and human understanding, as well as the philosophical implications of these transformations for individuals, institutions, and the public sphere.